

den engagerade förolämpningen

I förra numret av Svensk Tidskrift beskrev Gustaf Delin hur han upplevt årets valkampanj och den propaganda, som där drevs från socialdemokratiskt håll i syfte att underbygga fördomar mot de borgerliga partierna och klasskampsanda. Hans upplevelser delas säkert av många.

Man kan undra om årets valkampanj var hätskare än vanligt — om vi håller på att få ett politiskt debattklimat, där misstänkliggöranden och spel på fördomar får dominera och sakligheten kommer helt i skymundan. Det är risk för att politik med sådana metoder komprometteras i allmänhetens ögon.

Farlig är också en tendens i den allmänna debatten att avsiktligt spela på känslotänkande, ja, nära nog religiös extas, och att kategoriskt fördöma alla icke meningsfränder och beteckna dem som förrädare.

I den svenska vietnamdebatten exemplifieras den metoden kanske bäst av Sara Lidman, vars uttrycksförmåga ger särskild tyngd åt hennes inlägg. Nu senast har hon i Aftonbladet tagit Ingmar Bergmans film »Skammen» till utgångspunkt för sitt anatema.

»Kriget har pågått så länge nu,» citerar hon ur filmen, »att det är meningslöst att fråga vilkendera sidan som har rätt eller fel». Därmed menar Sara Lidman att Bergman försvarar kriget i Vietnam, och detta är »uselhet» i filmkonstens form. Hennes uttalande tycks betyda att varje författare och konstnär, som inte tar ställning för FNL, är

en förrädare av Vietnams sak. Man kan invända att många inte upplever kriget så moraliskt okomplicerat som Sara Lidman utan tvärtom har svårt att ensidigt utdöma ena parten. »Skammen» handlar vidare inte nödvändigtvis om Vietnam utan snarare om människors reaktioner inför krig — vare sig de utspelas i Vietnam eller Prag. Men detta märker inte Sara Lidman.

Därför var det välgörande att läsa Mario Gruts inlägg i Aftonbladet ett par dagar senare, där han förklarar att Sara Lidmans exalterade frihetspatos berör honom illa. Han påminner om hur ryssarna, liksom i dag vietnameserna, stred för sin frihet och vann den, och han frågar vad som hänt sedan.

»I det som en gång var kommunistens hemland har makten trampat in i frihetens ställe. Vem kan längre garantera att någonstans ordet 'fred' i dag inte om 50 år stavas 'krig'? Att i människokärlekens namn kalla någon 'usel' är redan ett steg på vägen.»

— — —
»Hon talar för frihetskrigen i världen. Men vad är det för frihet hon försvarar? Inte är det människans.»

Mario Grut tror på socialismen — det må vara hans ensak — men viktigast är att han inte tror på den socialism, som på sina barrikader har kamrater, som ser fienden som »uslingar», »idioter», »cyniker», »hycklare» och »mördare». Ty redan före slaget har därmed segern inbyggt i sig drömmen om ett samhälle grundat på tanken att

människan är ond, framhåller han.

Det finns formuleringar i Mario Gruts artikel som jag ogillar. Jag tänker närmast på hans framställning av politiskt icke medvetna som icke »väckta». I det uttrycket tycks ligga uppfattningen att politiska ställningstaganden är jämförbara med religiösa. Och nog för att det finns politiker, som betar sig som om tron var viktigare än sakskäl. Men låt oss ändå motarbeta också sådana tendenser. En alltför brinnande tro får oss lätt att blunda för realiteterna, fastna i doktriner om hur problem skall lösas under förutsättning att verkligheten vore en annan än den i själva verket är.

Men det väsentliga i Mario Gruts inlägg är hans plädering för vikten av respekt för människor som vi talar med — politiskt kunniga eller okunniga, motståndare eller likatänkande. Han använder uttrycket »den engagerade förolämpningen» som metoden att, som Sara Lidman, döma ut alla oliktankande, och det är en träffande beskrivning. Engagemanget må förklara förolämpningen — men gör den inte acceptabel.

Och det finns väl ingen anledning sticka under stol med att vi litet till mans, och i alla läger, gör oss skyldiga till samma fel som Sara Lidman — ser våra motståndare som uslingar, idioter, hycklare, stollar eller huliganer, beroende på ordförråd och stilart. Det skulle höja debattstandarden om känslotänkandet på olika håll fick underordnas intellektet.

Rolf Norberg